

Dominicanen en dominicanessen in Sittard

Dominicanen en dominicanessen in Sittard

Vier eeuwen aanwezigheid

CHRIS DOLS

GUUS JANSSEN & KEES SCHUTGENS

m.m.v. GUUS BARY

Hilversum

Verloren

2019

Dit boek kwam voort uit een initiatief van de Professor Doctor Timmers Stichting (*bestuursleden*: Kees Schutgens, Jacques Meeuvis, Chris Dols, Willemien Jacobs en Guus Janssen; *seniorleden*: Chris Rutten, Lou Spronck, Jacques Tonnaer en Sjef Vink) bij gelegenheid van het achtste eeuwfeest van de stichting van de Orde der Dominicanen, die in 2016 wereldwijd werd herdacht.

De uitgave werd mogelijk dankzij financiële bijdragen van de Nederlandse Provincie van de Orde der Dominicanen, de Gemeente Sittard-Geleen en de Stichting Sormani Fonds.

Op het omslag: *Maria biedt Dominicus de Rozenkrans aan*, schilderij in de Sint-Michielskerk te Sittard, achttiende eeuw.

ISBN 978 90 8704 795 5

© 2019 Uitgeverij Verloren
Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

Omslagontwerp Studio Uitgeverij Verloren, Hilversum
Typografie Rombus, Hilversum
Druk Wilco, Amersfoort

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Basislijst van gebruikte afkortingen	7
Verantwoording <i>Chris Dols</i>	9
Proloog <i>René Dinklo o.p.</i>	13
Dominicanen en dominicanessen in Sittard, 1622-1802 Geschiedenis en geschiedschrijving <i>Chris Dols</i>	15
DEEL I POLITIEK & INSTITUTIE	41
Das Dominikanerkloster Sittard im Kontext Klostergründungen vor dem Hintergrund der Konfessionspolitik im Herzogtum Jülich-Berg im 16. und 17. Jahrhundert <i>Frank Pohle</i>	43
Sittardse dominicanen en religieuze instituten in stad en regio, 1622-1797 Een verkenning <i>A.M.P.P. (Guus) Janssen</i>	59
De Sittardse dominicanessen, 1649-1802 Een groepsportret <i>Frans de Kok en Chris Dols</i>	79
Predikbroeders op de dool Opheffing van het dominicanenklooster te Sittard (1797-1802) opnieuw in kaart gebracht <i>Kees Schutgens</i>	107
Poging tot voortzetting van het Sittardse dominicanenklooster Achtergrond van een mislukking, 1837-1842 <i>Kees Schutgens</i>	135

Opnieuw in Sittard	155
Komst en eerste stappen van de dominicanessen in de 21e eeuw <i>zr. Mary Amata Mueller o.p.</i>	
DEEL II BRON & WERKINSTRUMENT	163
Predik- en bouwheren	165
Grondverwerving door de Sittardse dominicanen, 1634-1743 <i>René Lauwers</i>	
De populatie van het Sittardse dominicanenklooster, 1622-1797	185
Een nieuw overzicht <i>A.M.P.P. (Guus) Janssen</i>	
Kloosterkronieken ontrafeld	213
Collectieve identiteitsvorming en institutionele geschiedschrijving bij de Sittardse dominicanen en dominicanessen in de vroeg- moderne tijd <i>Chris Dols</i>	
DEEL III KUNST & CULTUUR	245
Tussen traditie en moderniteit	247
De architectuur van de dominicanenkerk in Sittard <i>Koen Ottenheim</i>	
Vier achttiende-eeuwse schilderijen in de Sittardse Sint-Michielskerk	263
De restauratie door Stichting Restauratie Atelier Limburg, 2013-2014 <i>René Hoppenbrouwers e.a.</i>	
Een houtgesneden Pietà	285
Gemaakt door Jan van Steffeswert? <i>Joost van Hest</i>	
Wonden van Liefde	295
Sittard en Rosa van Lima <i>Peer Boselie</i>	
Epiloog	315
Verleden, heden, toekomst <i>René Dinklo o.p.</i>	
Noten	321
Relevante kernliteratuur	360
Herkomst afbeeldingen	363
Personalia	364

Basislijst van gebruikte afkortingen

BAL	Bisdomsarchief, Luik
BMGN	<i>Bijdragen en Mededelingen Betreffende de Geschiedenis der Nederlanden</i>
ECDD	Erfgoedcentrum De Domijnen, Sittard
ENK	Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, Sint Agatha
HJLZ	<i>Historisch Jaarboek voor het Land van Zwentibold</i>
LAV-NRW	Landesarchiv Nordrhein-Westfalen, Duisburg
LGOG	Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, Maastricht
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort
RHCL	Regionaal Historisch Centrum Limburg, Maastricht
PAL	Provinciaal Archief van de Liefdezusters van het Kostbaar Bloed, Windraak
PAOD	Provinciaal Archief van de Dominicanen in Nederland, Sint Agatha
PSHAL	<i>Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg</i>
SRAL	Stichting Restauratie Atelier Limburg, Maastricht
TNK	<i>Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis</i>

Verantwoording

Wie de geschiedenis van dit boek zou willen schrijven op basis van notulen van bestuursvergaderingen en daarmee verwante correspondentie, komt onherroepelijk uit op enkele bijeenkomsten van de – toenmalige – stuurgroep Historische Impuls Sittard 2018 (HIS) in de lente 2013. Vooral Kees Schutgens onderstreepte in die bijeenkomsten het belang van meer systematische aandacht voor de geschiedenis van Sittard als onderwijsstad en de rol die vooral de dominicanen daarin gespeeld hebben. In november en december 2014 waren hij het, en twee andere leden uit genoemde stuurgroep van het eerste uur, Guus Janssen en ondergetekende, gedrieën tevens bestuurlijk actief bij de Professor Doctor Timmers Stichting, die samen met Frank Hovens onder de vlag van deze stichting startten met het ‘dominicanenproject’.¹ Niet alleen werd daartoe de reeds bestaande historiografie kritisch besproken, en ging de aandacht uit naar te bestuderen corpora van primaire bronnen, maar ook werd een lijst opgesteld van te behandelen thema’s en auteurs die daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen.

In de eerste maanden van 2015 gingen deze auteurs aan de slag. Aanvankelijk was het de bedoeling om het boek nog in 2016 uit te geven, exact 390 jaar nadat de dominicanen hun Sittardse ‘huis’ hadden gesticht. Dit was bovendien het jaar waarin de dominicanenorde 800 jaar bestond. Het moge duidelijk zijn dat die ambitieuze doelstelling bepaald niet gehaald is. De redenen daarvoor zijn talrijk gebleken: van moeilijk te lokaliseren archieven en collecties in het buitenland tot persoonlijke omstandigheden. Maar het boek is er uiteindelijk toch. Dat daarin enkele voorziene hoofdstukken niet terecht zijn gekomen – over de dominicaanse bisschop van Roermond Reginaldus Cools (1618-1706), bijvoorbeeld, of de betrekkingen tussen het moederklooster in Maastricht en de Sittardse dominicanen, of de lotgevallen van de kloosterbibliotheek na de opheffing van 1797 – moest op de koop toe worden genomen. Wél kon er op zaterdag 19 november 2016 door de Timmers Stichting en de Commissie Kerkgeschiedenis van het Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap (LGOG) in Sittard een studiedag worden georganiseerd. Die, overigens

goed bezochte, studiedag stond in het teken van de eerste resultaten van het lopend onderzoek.

Uiteindelijk hebben meer dan tien auteurs van velerlei pluimage en één auteurscollectief getekend voor de hoofdstukken van dit boek. Met Guus Jansen en Kees Schutgens mocht ik over die hoofdstukken de redactie voeren. De collectieve inspanning van al die direct betrokkenen heeft geleid tot nieuwe inzichten en desiderata met betrekking tot toekomstig onderzoek. Zo bezien is een tweeledige doelstelling van HIS geslaagd: het bijeenbrengen van al dan niet beroepshalve onderzoekenden rondom een bepaald historisch subproject – een nieuwe stadsgeschiedenis was het grotere doel – en het benaderen van het beoogde resultaat van dit subproject, niet zozeer als een eindstation, maar eerder als tussenstation om de plaatselijke geschiedbeoefening een impuls te geven. Het is primair aan de auteurs te danken dat deze bundel tot stand is kunnen komen. Het allereerste woord van dank is dan ook tot hen gericht. Alleen hebben zij belangrijke onderzoeksresultaten aangeleverd die zorgen voor een rijker en complexer beeld van de dominicaanse aanwezigheid ter stede. In hun zoektocht naar mogelijk relevant archiefmateriaal hebben enkelen stad en land afgelopen, zelfs in België en Duitsland. Weer anderen hebben talloze uren doorgebracht met het ontcijferen van op het eerste gezicht haast onleesbare handschriften. Om op de niveaus van vorm en inhoud lijn aan te brengen in de bijdragen en daarmee het boek als geheel, heeft de redactie soms, uiteraard met de beste intenties en naar eer en geweten, oorspronkelijke ideeën ter discussie gesteld. Hopelijk zijn alle auteurs tevreden over het eindresultaat.

Een tweede woord van dank komt enkele ondersteunende krachten toe, om te beginnen de Nederlandse dominicanen. Naast de vraagstukken van vorm en inhoud waren het angsten over de beperkte financiële haalbaarheid van het boekproject die de redacteuren al in een vroeg stadium bekropen. Provinciaal René Dinklo o.p. en zijn medebestuurders verlichtten dergelijke zorgen onmiddellijk door ruimhartig steun toe te zeggen, en niet alleen in geldelijk opzicht. Een woord van dank is de redactie tevens verschuldigd aan de twee overige organisaties die financieel hebben bijgedragen aan het project: de Gemeente Sittard-Geleen en Stichting Sormani Fonds. Penningmeester Jacques Meeuwis van de Timmers Stichting hield altijd de vinger aan de pols. Dat ontzorgde enorm. Inhoudelijk was Guus Bary, goed thuis in de dominicaanse geschiedenis en de kerkgeschiedenis in het algemeen, zo vriendelijk om in januari en februari 2019 belangeloos het hele manuscript kritisch door te lopen op onvolkomenheden. Daarbij heeft hij de overige redactieleden en auteurs behoed voor enkele missers van formaat en talrijke kleinere tekortkomingen. Ook wees hij op aanvullende literatuur en was hij betrokken bij de correctie van de drukproeven. Dankzij de eveneens belangeloze inspanningen van Bart van de Camp, historicus en specialist op het gebied van de technologie van het Geografisch Informatie Systeem (GIS), kan de lezer informatie terugvinden in enkele kaartjes. Anton Milh o.p. zorgde er door middel van een portretfoto van priester-his-

toricus Bernardus Moulaert o.p., die meermaals als historische actor voorkomt in dit boek, voor dat we hem anno 2019 nog steeds in de ogen kunnen kijken. Bernard Coemans en Joop Jans, beiden verbonden aan het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, vervaardigden een aanzienlijk aantal scans en foto's. Verder leverden Carl Andreas, Mart Bohnen, Jacques van Rensch, Frans Roebroeks en Peter Schulpen op behulpzame wijze enig beeldmateriaal aan. Een laatste woord van dank zij gericht tot uitgevers Thijs VerLoren van Themaat en Anja van Leusden, die van meet af aan enthousiast waren over het project en dit boek hebben opgenomen in hun fonds.

Nijmegen, op de Iden van Maart 2019,

Chris Dols
Redactievoorzitter & beeld- en eindredacteur

Proloog

Met een zekere regelmaat verblijf ik enkele dagen per jaar in Limburg om er te genieten van het prachtige landschap. En ik zie dat een groot aantal wandelaars, fietsers en toeristen die voorkeur met me deelt. Het Limburgse land heeft een eigen sfeer, waarbij vooral Zuid-Limburg on-Hollands aandoet. Als ik daar wandel, dan ervaar ik dat zelfs de inrichting van het natuurlijke landschap is doortrokken met katholieke symbolen. Overal kom je kapelletjes en kruisen tegen. Het zijn uitnodigingen voor mij om letterlijk en figuurlijk even stil te staan bij het leven, bij de dood en bij God.

Zo zijn ook in de Limburgse dorpen en steden talloze verwijzingen te vinden naar vroegere uitdrukkingsvormen van het katholieke geloof. Nu eens verwijst alleen een straatnaam ernaar, dan weer een compleet gebouw zoals een kerk of een gebouwencomplex zoals een klooster. In Limburg zijn eveneens sporen te vinden van de dominicanen en dominicanessen die er eens geleefd en gewerkt hebben. Het meest bekende voorbeeld hiervan is wellicht de detailhandelszaak die de naam 'Dominicanen Maastricht' draagt. Deze beroemde boekhandel is gevestigd in een middeleeuwse dominicanenkerk, behorende tot het klooster van waaruit dat van Sittard is gesticht.

In dit stadje doet aardig wat denken aan die voormalige en een actuele dominicaanse aanwezigheid. Naast dominicanen hebben er dominicanessen gewoond. Sinds 2014 is er bovendien een kleine gemeenschap van een Amerikaanse congregatie van dominicanessen gevestigd: de Dominican Sisters of Saint Cecilia. Sporen van dominicaanse aanwezigheid zijn duidelijk zichtbaar, maar deze sporen gaan verder dan de visuele alleen. Op een bepaalde manier is de geschiedenis van de stad verknoopt met die van de dominicanen. Lokale patroonheilige is immers de dominicanes Rosa van Lima, de eerste Latijns-Amerikaanse heilige en tevens patrones van Latijns-Amerika. Op haar voorspraak is Sittard in de zeventiende eeuw bevrijd van de pest. Jaarlijks vindt al eeuwenlang op de laatste zondag van augustus de Rosaprocesie plaats.

*Houtsnijwerk in de Sint-Michielskerk
in Sittard: Sint Dominicus de Guzman,
ordesstichter. 11/12*

bekroning voor hun inzet en enthousiasme, waarvoor ik bewondering en grote waardering heb. Ik wens u allen veel leesplezier toe met dit boek, dat vanuit cultuurhistorisch oogpunt geschreven moest worden.

De orde van de dominicanen is ruim 800 jaar geleden gesticht, niet voor zichzelf, maar met het oog op de verkondiging van het evangelie en het heil van de zielen. Deze verkondiging vindt echter plaats in het hier en nu, waardoor dominicanen niet snel geneigd zijn om naar het verleden te kijken. Toch mag dat verleden niet worden vergeten, want hierin liggen de bouwstenen van het heden. Zo mag ook de dominicaanse geschiedenis in Sittard niet in de vergetelheid raken. Het toeval wil dat ik hier zelf niet geheel belangeloos in sta, aangezien mijn geboortewieg daar stond en ik er mijn peupertijd heb doorgebracht. Hoewel ik zelf geen levende herinneringen heb aan die tijd, voel ik mij toch verbonden met Sittard.

Dit boek zou nooit tot stand hebben kunnen komen zonder mensen die gepassioneerd zijn door geschiedenis in het algemeen en die van de dominicaanse familie in Sittard en omstreken in het bijzonder. Het is zeker een

Berg en Dal, 7 oktober 2018,
Hoogfeest van de Heilige Maagd Maria van de Rozenkrans,
Titelfeest van de Nederlandse provincie van de dominicanen,

René Dinklo o.p.
Provinciaal van de Nederlandse provincie van de dominicanen